

IN MEMORIAM prof. dr. sc. Pavao Knezović (1949. – 2019.)

Govor pročelnice Studija latinskoga jezika i rimske književnosti prof. dr. sc. Lucijane Boban na komemoraciji pokojnomu prof. dr. sc. Pavlu Knezoviću

Pavao Knezović rođen je 26. svibnja 1949. u Crnopodu kraj Ljubuškoga. Nakon završene srednje škole upisuje studij klasične filologije i arheologije koji je završio 1975. u na Filozofskom fakultetu u Skopju, Sjeverna Makedonija. Magistrirao je 1983., a doktorirao 1989. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 1. 12. 1977. do 30. 11. 1991. radio je kao asistent, a potom docent na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. Od 6. 1. 1982. do 30. 6. 1982. boravi na usavršavanju u Rimu (Facoltà di lettere e filosofia). Od 1. 12. 1991. do 30. 8. 1993. radio je u Srednjoj školi za primalje i fizioterapeute, od 1993. do 1998. u Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji s pravom javnosti u Zagrebu, a od 1. 9. 1998. do 30. 9. 2005. godine kao znanstveni suradnik u Hrvatskom institutu za povijest u Zagrebu. Od 1. 10. 2005. godine radi na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu kao redoviti profesor gdje predaje rimsku književnost. Tu je ustrojio *Odsjek za hrvatski latinitet*. Bio je voditelj i suradnik na brojnim projektima koji su tematizirali hrvatsku latinističku baštinu: *Književnojezični latinizam u franjevačkoj baštini* (MOZŠ), *Kanonske vizitacije Senjske i Kravske ili Modruške biskupije* (MZOŠ), *Percepcija Turaka u hrvatskoj latinističkoj historiografiji* (MZOŠ), *Hrvatska latinistička historiografija* (MZOŠ). Prof. Knezović istraživao je zaboravljenu franjevačku književnu baštinu te je inicirao niz znanstvenih skupova pod nazivom *Tibi pregaoci*. Taj je projekt do danas iznjedrio 16 zbornika kojima je prof. Knezović bio glavnim urednikom, a koji se na interdisciplinarnan način bave franjevcima s prostora Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Autor je sveučilišnoga udžbenika *Latinski jezik 1–2* (sa Šimom Demom), gimnazijskih udžbenika *Li La disco* i *Vestibulum linguae Latinae*, Čerigajski anđeo (sa Šimom Demom), *Blago knjižnice Kačićeva samostana u Zaostrogu* (sa Šimom Jurićem), *Documenta historiam Croaticam spectantia* (sa Željkom Trkanjcem), preveo je i priredio djelo Sebastijana Slade *Fasti litterario-Ragusini*, uredio pretisak *Grammatica Latino-Illyrica* Lovre Šitovića. Hercegovina i Hercegovska franjevačka provincija

najviše ističu njegovo maestralno djelo *Studij bogoslovije u Hercegovačkoj franjevačkoj provinciji 1860. – 1945*. Autor je više od 120 znanstvenih radova i brojnih prijevoda s latinskoga jezika. Do umirovljenja 2016. godine radio je kao redoviti profesor na Odsjeku za hrvatski latinitet na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu, a prilikom umirovljenja dodijeljena mu je spomen-medalja Sveučilišta u Zagrebu. Preminuo je 2. prosinca u 71. godini života u Zagrebu.

Teško je riječima opisati zasluge prof. Knezovića pri osnivanju i razvoju Studija latinskoga jezika i rimske književnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru. Studij je pokrenut akademske 2001./2002., i to samo entuzijazmom prof. Serafina Hrkaća i prof. Pavla Knezovića, a nastavu su uz njih tada izvodila još dva asistenta. Pripadam drugoj generaciji studenata latinskoga jezika i dobro se sjećam kako nam je prof. Knezović na različite načine pokušavao nadoknaditi sve ono što nam je tada nedostajalo.

Na našem Studiju profesor je izvodio nastavu na kolegijima iz rimske književnosti, hrvatskoga latiniteta i iz prevođenja. Međutim, meni se kao studentici na njegovim predavanjima uvijek činilo da je to mnogo više i mnogo šire od same književnosti: profesor je povezivao književnost s drugim umjetnostima, događajima iz povijesti, društvenim okolnostima i običajima, politikom, drugim znanstvenim disciplinama uvijek tražeći poveznicu i sa suvremenim vremenom kako bismo što bolje shvatili te daleke antičke pojmove, djela i događaje. Te analize i takav pristup učili su nas studente da se ne bojimo misliti i povezivati naizgled nepovezane stvari, da ne budemo samo reprodukcija nečega što je već rečeno, nego da sasvim slobodno nalazimo nove poveznice i da učenje stvarno može biti igra. A sve je to on iznosio tihim glasom i skromno, kao da ne govori ništa posebno i kao da se te njegove analize mogu čuti bilo gdje. Kao studentici već mi je tada postalo jasno koliko je rijetko i njegovo znanje i način na koji ga prenosi. Kako je vrijeme odmicalo, kako sam prestala biti studenticom, a postala nastavnicom, shvatila sam i zašto je to tako rijetko: rijetko je jer je i sama genijalnost rijetka. Svi mi sa Studija latinskoga jezika u svakom smo trenutku bili svjesni povlastice što imamo kraj sebe takvu rijetkost. Ta se rijetkost činila još nevjerovatnijom kada bismo pomislili koliko nas je malo, i djelatnika na Studiju i studenata, i kolike su bile šanse da od pet djelatnika na Studiju jedan bude prof. Knezović. Često mi je padalo na pamet kako ni mnogo brojniji kolektivi, pa ni institucije, nemaju nikoga tko bi mu bio sličan...

Po čemu je prof. Knezović bio tako posebna i rijetka pojava? Nije to zbog broja i kvalitete njegovih radova (iako je i to impresivno), jer radove imaju i drugi. To su bile one neke sitnice koje o čovjeku mogu puno toga reći. Primjerice, svaku stanku

između predavanja koristio je za kavu sa studentima i često sam svjedočila da je zbog kave sa studentima ljubazno odbijao pozive kolega profesora, pa i dekana, govoreći da ne može jer se već dogovorio sa studentima. Na tim se kavama raspravljalo o najrazličitijim temama, često i nevezanima uz nastavu, ali uvijek uz smijeh i osjećaj da je prof. Knezović netko na koga studenti uvijek mogu računati. To nam je i pokazivao kada bi nama studentima iz Zagreba donosio pune torbe literature za seminarske radove, ne samo one iz latinskoga jezika nego i za druge predmete, što mu nikada nije bilo teško iako je do Mostara putovao autobusom, i to noćnom linijom. Često mi je padalo na pamet da se teško mogu sjetiti ikoga drugoga tko bi to učinio za studente, u tolikoj mjeri i u pravilu baš svaki put. Ispiti su se kod njega svodili na ugodan razgovor, čak i u slučaju kada student ne bi položio, pri čemu se studenti nisu toliko brinuli hoće li proći ili pasti, nego da ne bi razočarali profesora, upravo zbog njegova odnosa prema njima...

Kako se odnosio prema studentima, isto se tako odnosio prema nama na studiju: on je bio mentor koji rad ispravi unutar 24 sata, koji predlaže i donosi literaturu iz Zagreba, koji daje savjete za teme članaka, koji daje stručan odgovor na sve nejasnoće, koji nas poziva na konferencije i uvodi u znanstvene krugove kojima bismo bez njega teško imali pristup... Ali sve to nije ono najbitnije što smo od njega dobili: najbitnija ostavština prof. Knezovića je da nam je primjerom pokazao kako se odnositi prema radu, prema studentima i jedni prema drugima ili, bolje rečeno, kako se veseliti radu, kako se veseliti studentima i jedni drugima. Kod prof. Knezovića uvijek ću pamtiti tu radost zbog nova istraživanja, zbog nova prijevoda, knjige, publikacije,... Jednom je prilikom profesor bio jako sretan jer je pronašao jedan novi rukopis, a kad sam mu čestitala na tome, skromno je rekao da je samo imao sreće. Na to sam prokomentirala: Da je to samo do sreće pa i meni bi se nekad dogodilo da pronađem novi rukopis... Jednom drugom prilikom trebala sam se naći s profesorom vezano za moj doktorat na kojem mi je bio mentor, a tada je bilo ljeto i vrijeme godišnjih odmora. Profesor je taj godišnji provodio u Zaostrogu istražujući u arhivu franjevačkoga samostana i knjižnice. Samostan u Zaostrogu blizu je gradske plaže i dugo sam nosila u glavi sliku profesora kako je bio sav sretan što može raditi u mračnom i zagušljivom podrumskom prostoru arhiva dok su se drugi ljudi kupali i ležali na plaži. To me sve navodi na zaključak da je prof. Knezović, možda čak i više nego itko koga znam, istinski volio svoj posao, a od svega što taj posao nosi najmanje je volio formalnosti (to su po njemu bili imenovanja, upravljačke funkcije, promocije, administrativne obveze i sve ono što bi ga odvlačilo od nastave i istraživačkoga rada). Iako je imao daleko više od propisanih uvjeta za najviše znanstveno-nastavno zvanje, to

mu samo po sebi nije ništa značilo, što je pokazao kad je odbio biti imenovan za profesora emeritusa. I studente i kolege cijenio je isključivo prema onome koliko znaju i kakve su osobe, a sve je drugo njemu bilo ne samo nevažno nego i višak informacija. Nikada nije tražio zasluge niti je reagirao kada bi netko zasluge pripisivao sebi, a bilo je sasvim jasno da se mnogi projekti i poslovi bez njega ne bi mogli ni započeti, a kamoli završiti. I po tome je prof. Knezović bio rijetkost. Sada, kada ovako nabrajam koliko se profesor nesebično davao i drugima oko sebe i onomu što radi, netko će praktičan možda reći: Al' što mu je to vrijedilo? Iskreno vjerujem da je vrijedilo i da tek sad vrijedi u pravom značenju te riječi. Može se učiniti da se moj govor i sjećanje na prof. Knezovića pretvorio u moralnu raspravu ili lekciju, ali sam uvjeren da tko je god poznao prof. Knezovića pri sjećanju na njega ne može a da prvo ne pomisli na njegov karakter i njegovu ljudskost ma koliko god njegov profesionalni i znanstveni doprinos humanistici bio impresivan.

Pred kraj života profesor je našem Studiju ostavio svoju privatnu knjižnicu, prepunu rijetkih i vrijednih publikacija, koje smo shvatili i primili kao velik kompliment, ali i obvezu. Jer, profesor je volio Hercegovinu i želio je na našem Studiju izgraditi stručnjake za rad na rukopisnoj i ostaloj baštini na latinskome jeziku u BiH te se iskreno nadam da će vrijeme pokazati da se njegova želja ispunila barem u nekoj mjeri.

Ovom prilikom želim u ime Studija i Filozofskoga fakulteta iskazati prof. Knezoviću iznimnu zahvalnost za sve što je učinio, a njegovoj supruzi, cijeloj njegovoj obitelji, prijateljima i poznanicima izraziti iskrenu sućut zbog gubitka.